

Õiguskantsler

Teie 15.04.2013 nr

Meie 15.05.2013 nr 6-1/130611/1302176

**Seisukoht vastuolu mittetuvastamise kohta
Perekonnaseadusest tulenevad piirangud lapse nimel tehingute tegemiseks**

Austatud

Pöördusite õiguskantsleri poole küsimusega, kas perekonnaseaduse §-d 186 ja 188 ei riiva liigselt põhiseaduse § 32 lõikes 2 sätestatud igäühe õigust enda omandit vabalt vallata, kasutada ja käsutada. Selgitasite, et tänapäeval vajavad investeringud aktiivset sekkumist vastavalt turuolukorrale, seadus seda aga ilma ajakulu ja kohtu loata ei võimalda. Samuti tõite oma avalduses välja, et kohtult loa taotlemine seab lapse (fondiosakute omanikuna) teiste investoritega võrreldes ebasoodsasse olukorda. Kokkuvõtvalt seisneb Teie avalduses väljatoodud põhiline etteheide lapse nimel tehtavate tehingutega seotud piirangutele selles, et väärtpabereid võib lapse nimel omandada ja võõrandada üksnes kohtu eelneval loal.

Leian, et perekonnaseaduse §-st 188 (koosmõjus §-ga 131) tulenev piirang, et vanem võib lapse nimel väärtpabereid omandada ja võõrandada üksnes kohtu loal, ei ole vastuolus põhiseadusega.

(i) *Põhiküsimus*

1. Antud asjas on põhiküsimuseks, kas perekonnaseaduse (PKS) §-st 188 (koosmõjus §-ga 131) tulenev piirang, et vanem võib lapse nimel väärtpabereid omandada ja võõrandada üksnes kohtu loal, on vastuolus põhiseadusega (põhiseaduse § 32 lõikes 2 sätestatud õigusega enda omandit vabalt vallata, kasutada ja käsutada). Analoogses küsimuses on olemas Riigikohtu 5. juuni 2012. a otsus (vt täpsemalt allpool punktid 2 – 5), milles Riigikohus on leidnud, et PKS § 188 lg 1 punkti 8, koostoimes PKS § 131 lõikega 1, on võimalik tõlgendada kooskõlas põhiseadusega viisil, mis ei kitsenda isikute õigusi ebaproportsionaalselt.

(ii) Riigikohtu 5. juuni 2012. a otsus asjas nr 3-2-1-68-12

2. Otsuse punktis 19 osundas Riigikohus, et kohtu nõusolek on vajalik nii lapse väärtpaberite võõrandamiseks kui ka üldjuhul lapsele väärtpaberite omandamiseks. Samas leidis Riigikohus, et seadus ei keela siiski vanemal kohtu nõusolekuta oma lapsele väärtpabereid kinkida ning esindada last kinkelepingu sõlmimisel ja väärtpaberite vastuvõtmisel ning kohtu nõusolekut on vaja üksnes siis, kui laps omandab väärtpabereid oma raha eest.
3. Otsuse punktis 25 leidis Riigikohtu tsiviilkolleegium järgmist: „*Kolleegium leidis eelnevalt PKS § 130, § 131 lg 1 esimest lauset ja § 188 lg 1 p 8 koostoimes tõlgendades, et seadus ei keela vanemal kinkida oma alaealisele lapsele väärtpabereid ning kohtu nõusolek on vajalik väärtpaberite (v.a PKS § 186 lg-s 2 nimetatud väärtpaberite) omandamiseks üksnes juhul, kui seda tehakse lapse raha eest (vt otsuse p 19). Seega on nii hageja esindajal kui ka kolmandatel isikutel õigus kanda hageja väärtpaberikontole väärtpabereid kohtu nõusolekuta, kui nende eest ei tasuta lapse rahaga. Sellest tuleneb, et kohtu nõusolekut ei ole vaja investeerimislepingu puhul, kui alaealise lapse kontole kantakse väärtpabereid tehingute alusel, kus väärtpaberite ostmiseks kasutatakse kolmanda isiku (sh seadusliku esindaja) raha.*“
4. Seoses väärtpaberite võõrandamisega osundas kolleegium otsuse punktis 26: „*Kohtu nõusolekut on tulenevalt PKS § 131 lg 1 esimesest lausest ja § 188 lg 1 p-st 8 (nende koostoimes) vaja lapse nimel väärtpaberite võõrandamiseks. Seetõttu, kui soovitakse lapse raha väärtpaberitesse paigutada ja tema nimel investeerimistehinguid teha (sh aeg-ajalt väärtpabereid müüa) on mõistlik taotleda kohtult PKS § 131 lg 4 ja § 188 lg 2 (nende koostoimes) alusel üldist nõusolekut väärtpaberitehingute tegemiseks. Kolleegiumi arvates peaks kohus investeerimistehingute puhul eelistama üldise nõusoleku andmist. Üldist nõusolekut andes peab kohus siiski olema veendunud, et lapse varaga ei hakata spekuloida, et lapse vara paigutamisel võetavad riskid vara vähenemisele ei ole eelduslikult suured ja et vanemal on investeerimisalased piisavad teadmised ja oskused. Selleks võib kohus anda nõusoleku ka üksnes kindlatel tingimustel, sh piirata seda tähtajaga, aruandekohustusega, tehingusummade või väärtpaberiliikidega.*“
5. Teie avalduses väljatoodud põhiline etteheide lapse nimel tehtavate tehingutega seotud piirangutele oli seaduse nõue, et tehinguteks peab olema kohtu eelnev nõusolek. Nagu eelpool selgitatud, on Riigikohus leidnud, et kohtud peaks investeerimistehingute puhul eelistama üldise nõusoleku andmist PKS § 188 lg 2 alusel. Sellise üldise nõusoleku andmise korral ei pea lapse seaduslik esindaja enam igakordselt (investeerimislepingu alusel tehinguid tehes) kohtu poole pöörduma ning laps ei satu teiste investoritega võrreldes halvemasse olukorda. Seega peaks üldise nõusoleku andmine lahendama Teie avalduses väljatoodud olukorrad, kus laps võiks jääda halvemasse olukorda, võrreldes teiste investoritega.

(iii) *Lapse vara käsutamise piirangute eesmärgid*

6. Lisaks Riigikohtu otsuses väljatoodule, tahan rõhutada järgmist. Perekonnaseadusest tulenevate lapse vara käsutamisele sätestatud piirangute eesmärgiks on lapse huvide kaitse ning vanemate poolse huvide konflikti ning võimalike kuritarvituste vältimine. Kaaludes nimetatud piirangute proportsionaalsust, tuleb arvesse võtta, et tegemist ei ole piiranguga lapsevanema „enda“ vara käsutamisele põhiseaduse § 32 teise lõike tähenduses, vaid lapsevanemale kehtestatud piiranguga lapse vara käsutamiseks. Kuna laps ei ole ise täielikult teovõimeline, tegutseb lapsevanem tema seadusliku esindajana. Samas on laps siiski iseseisev õiguste kandja ja tema huvid ei pruugi alati kattuda vanema huvidega, mis

tähendab, et vanem ei pruugi alati realiseerida lapse õigusi lapse jaoks kõige paremal moel. Seetõttu ongi seadusandja pidanud vajalikuks sätestada kohtu kui sõltumatu isiku pädevuse kontrollida teatud tehingute puhul (eelkõige tehingud, mis võivad halvendada lapse varalist olukorda) eelnevalt, kas lapsevanem tegutseb täielikult lapse huvides. Samuti saab kohus kontrollida igakordselt vanema kui seadusliku esindaja oskusi ja võimeid teha lapse varaga tehinguid.

7. Kui vanem võiks lapse vara käsutada ilma igasuguste piiranguteta nagu enda vara, muutuks lapse vara vanemate varast eraldi käsitlemine sisutühjaks. Samuti ei peaks lapse nimel tehingute tegemise tegelikuks eesmärgiks olema vanema enda investeeringutele lisaturvalisuse tagamine (nt pankrotiriski välistamine nagu Teie avalduses välja tõite).
8. Riigikohtu otsuses väljatoodud üldise nõusoleku andmise näol on tegu tasakaalustatud lahendusega, kus ühest küljest säilib kohtu poolne kontroll lapse varaga tehtavate tehingute üle, kuid samas ei piirata vanema poolt lapse seadusliku esindajana tegutsemist ebamõistlikult.

(iv) *Ettepanekud seaduse muutmiseks*

9. Oma avalduses olete toonud välja ettepanekud PKS-i regulatsiooni paremaks muutmise osas. Tunnustan Teie kodanikuaktiivsust ning soovi panustada seaduste paremaks muutmisesse. Paraku ei kuulu seaduse muutmise ettepanekute hindamine õiguskantsleri pädevusse ning vastavad ettepanekud saate esitada Justiitsministeeriumile.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Nele Parrest
õiguskantsleri asetäitja-nõunik
õiguskantsleri ülesannetes

Kristi Paron 6938411
Kristi.Paron@oiguskantsler.ee